

1. Introducció metodològica

El present treball és un intent d'abordar l'assignatura d'Història del Món Contemporani al Primer Curs de Batxillerat dins la modalitat de Ciències Socials i Humanitats. Realment es tracta d'abordar el coneixement històric des d'una perspectiva musical, encara que no substituïnt la metodologia d'aprenentatge que es pugi utilitzar sinó complementant-la amb aquesta estratègia que ací presentem.

El sentit final és apropar a l'alumnat la realitat històrica i la seva relació amb altres activitats socials que es desenvolupen i d'aquesta forma podran veure que no és una qüestió tan abstracta i, al mateix temps, fer-la més aprehensible i "palpable", més propera.

Una altra finalitat primordial del treball és la creació de materials de treball en català per als alumnes de Secundària i Batxillerat fora dels tradicionals cercles editorials que segueixen unes formes d'aprenentatge més tradicionals.

L'estratègia principal utilitzada ha estat buscar composicions musicals de l'època a la qual feia referència el tema i molt especialment si el tema musical tenia una relació directa amb qualsevol dels aspectes que tractava; a vegades això ha estat impossible, dins les nostres possibilitats, i hem utilitzat, bé música de l'època simplement, és a dir, amb un lligam exclusivament cronològic, bé música de pel·lícules de cinema que feien referència al període històric que buscaven estudiar.

Normalment, els continguts i les activitats de "Música i Història" les presentaven a l'alumnat una vegada que ja coneixien les principals idees d'un tema, ja que així podien relacionar-los amb les noves idees que els presentaven. El més usual era fer una breu explicació del contingut del tema durant uns 15 minuts per a passar després a escoltar la música seleccionada que normalment no ultrapassaven els 10 minuts, utilitzant la resta de la classe per a realitzar les activitats proposades i/o resoldre dubtes respecte els continguts presentats i els treballs encomanats per a la propera classe.

Finalment, val a dir que aquesta adaptació metodològica anomenada "Música i Història" ha estat utilitzada durant diversos cursos acadèmics amb uns bons

* Francisco Mezquita Broch és catedràtic de Geografia i Història de l'IES Francisc Ribalta. Pascual Mezquita Broch és professor de secundària de Geografia i Història de l'IES Vicent Castell.

Ribalta. Quaderns d'aplicació didàctica i investigació, núm. 14 (desembre 2008), ps. 29-52.
 © IES Francisc Ribalta · Castelló de la Plana · ISBN: 978-84-691-7720-4
<http://www.iesribalta.net/revista>

resultats tan per l'ampliació de la visió històrica que possibilita com per la bona acollida per l'alumnat al diversificar la metodologia habitual que utilitza el professorat. És clar que la tria de peces musicals ha estat personal i en cap moment ha volgut tenir un caràcter definitiu i, per suposat, és possible trobar-ne una altra diferent segons els gustos i/o interessos del professorat.

2. Continguts i activitats

2.1. Tema 1: La música durant l'Antic Règim (segles XVII i XVIII)

Podem dividir el període de l'Antic Règim, des del punt de vista musical, en el **Barroc**, que abastaria el segle XVII i la primera meitat del segle XVIII, i el **Classicisme** que abastaria la segona meitat del segle XVIII, aproximadament.

Aquest període veu néixer formes de composició musical noves com la “*suite*”, la sonata, el concert i la simfonia, així com l'òpera. El nucli musical d'on parteixen la majoria d'innovacions seran els territoris italians, però també trobarem grans músics a Àustria, els principats luterans alemanys, Gran Bretanya i França.

La música de caràcter religiós seguirà tenint gran importància, però comença a tenir un gran desenvolupament la música d'entreteniment per als estaments privilegiats o els burgesos rics.

Als Països Catalans el segle XVIII és considerat tradicionalment, tan des de la vessant política com cultural, com de “decadència”. L'activitat musical predominant serà com a tota Europa d'arrel religiosa i centrada als monestirs i les col·legiates de les catedrals i amb influència italiana. Però també apareix, encara que tímidament l'òpera a la segona meitat del segle, tot i aparèixer dos grans compositors: Domènec Terradellas i Vicent Martín i Soler.

Entre els diferents, molts i bons músics de l'època hem escollit tres, **Vivaldi** (“La Primavera”), **Bach** (“Tocata i fuga en Re menor”) i **Mozart** (“Rondo alla turca”), dels quals sentirem alguns fragments de les seves obres i fareu els següents exercicis.

Activitats

1. Completa el següent text:

“ **Vivaldi**, va néixer a l'any i va morir l'any a ; va ser el creador dels que va reunir en col·leccions com Johan **Bach**, va néixer a l'any i va morir l'any a ; era un home molt que va treballar per a diferents esglésies, composant moltes obres per a , així com “Cantates” i “Corals”. Wolfgang **Mozart** va néixer a l'any i va morir l'any a ; va ser un xiquet , tocant concerts als quatre anys i composant als Va realitzar 41 , diverses a més de música religiosa, i altres peces menors”

2. Relaciona les següents obres amb Vivaldi, Bach o Mozart:

Set Concerts de Brandenburg	Rèquiem
La Flauta Màgica	<i>Don Giovanni</i>
Les Quatre Estacions	Les Bodes de Figaró
La Passió segons Sant Mateu	Cantata

3. Defineix breument els següents conceptes:

Sonata:
Concert:
Simfonia:
Òpera:

4. Per què a les nostres contrades el segle XVIII és catalogat com de “decadència” tan política com cultural? Fou realment tan devastador el panorama cultural? Per què creus que els primers cartells anunciadors de les temporades teatrals i operístiques a Barcelona, estan escrits en castellà?

5. Busca informació sobre Domènec Terradellas i Vicent Martí i Soler intentant fer un paral·lelisme entre les seves trajectòries artístiques: on van nèixer, quina va ser la seua obra, quines aportacions van fer al món de la música, on van treballar...

2.2. Tema 2: La Revolució Industrial

Els profunds canvis socials que va provocar la Revolució Industrial també van afectar a la consideració que es tenia del músic dins la societat. Abans el músic estava “protegit” per un membre de l'estament privilegiat: un noble o un eclesiàstic. Ara a la societat burgesa es compona i interpreta per al públic anònim i diversificat que plena els teatres i les sales de concerts o que, a més a més, compra les partitures de més èxit. El músic guanya en llibertat creativa però perd seguretat econòmica; ara és l'èxit (un altre tret burgès) el que marca la seua situació social, econòmica i artística.

Alguns fenòmens importants que ara apareixen són l'individualisme, el gran desenvolupament de l'orquestra per a poder recrear estats d'ànim canviants, l'aparició del piano amb la seua major graduació de la intensitat del so, la gran difusió de l'òpera i el gran interès pel folklore que conduirà a l'aparició del nacionalisme musical.

També el nou estil de vida burgesa impulsat per la Revolució Industrial on l'oci i l'entreteniment apareixen i s'estenen tan a l'àmbit familiar com al social, farà que la construcció d'instruments musicals s'acceleri.

El músic que enceta aquesta nova visió del paper del compositor podria ser molt bé **Beethoven**, el qual podríem qualificar com a pont d'enllaç des de la música de l'Antic Règim a la música del segle XIX, figura molt pareguda a la del pintor aragonès Goya.

Anem a escoltar de Beethoven les següents obres: El fragment inicial de la Cinquena Simfonia i el fragment inicial del darrer moviment, conegut com l'Himne de l'Alegria (Himne Oficial de la Unió Europea), de la Novena Simfonia.

Activitats

1. Completa el següent text:

“..... Beethoven va nèixer a el i va morir el a Descendent d’una família d’origen , el seu talent prompte va cridar l’atenció, per la qual cosa va rebre suport d’un príncep va anar a estudiar a Viena sota la direcció de La seva trajectòria vital serà més bé tràgica, extravagant solitari, amb continus problemes econòmics, etern solter i amb una progressiva que li provocarà temptacions suïcides. Tot i que va compondre simfonies, una i els innovadors de corda, és el el que concentra la seva activitat creadora”.

2. Esbrina com es deien a la seva època i avui els països on va nèixer i morir Beethoven.

3. Busca i explica la relació que va existir entre Beethoven i Napoleó

4. Quins són els principals invents (al menys cinc) vinculats a la Revolució Industrial que és produeixen durant la vida de Beethoven?

5. Busca informació sobre Francesc Bernareggi, el més destacat constructor de pianos del moment a Catalunya i Espanya.

2.3. Tema 3: La Revolució Francesa: *La marseillesa*

En 1792, el batlle d’Estrasburg va demanar al jove capità Claude-Joseph Rouget de Lisle, poeta i músic, que composés una cançó per a portar a la victòria a l’exèrcit. En una sola nit, Rouget va escriure “El cant de guerra per a l’exèrcit del Rin”.

LA MARSEILLAISE

The image shows a musical score for the French national anthem, 'La Marseillaise'. It features a vocal line and a piano accompaniment. The lyrics are written in French and are partially visible: 'Tous de', 'Marchés', 'Quime', 'Allons en face de la Sa-ti-e le jour de', 'Gloire est ce-ve Contre nous de la Cyra-nie', and 'L'eu-dit sanglant est ce-ve L'eu-'. The score is written on a grand staff with a treble clef and a common time signature.

L'entusiasme va ser general i la cançó va ser enviada a tots els cossos de voluntaris de l'exèrcit que es dirigien a la capital. El batalló de marselesos, anomenat a París en el moment de la insurrecció del 10 d'agost de 1792, va ser el primer en fer-la oir a París i per això se l'anomena "La Marsellesa".

Convertit en himne nacional el 14 de juliol de 1795, va ser proscribit amb la restauració borbònica. Amb la revolució de juliol de 1830, el compositor francès Hector Berlioz (1803-1869), va fer un arranament de la melodia per a dos cors i una gran orquestra.

Paradoxalment va ser una música austríaca qui va fer oir de nou "La Marsellesa" als parisencs en 1867 i de nou adoptada com himne nacional francès a partir de 14 de febrer de 1879. Entre eixes dates, el cant s'havia oblidat gairebé a França mentre que havia estat adoptat pels moviments revolucionaris d'Europa cap a la meitat del segle XIX.

La versió que escoltareu és un fragment de l'arranjament de Berlioz, cantat pel tenor espanyol Plácido Domingo i el Symphony Chorus de Chicago, dirigit per Duaine Wolfe; la música és interpretada per l'Orquestra Simfònica de Chicago dirigida per Daniel Barenboim.

Activitats

1. En quina fase de la Revolució Francesa és composta "La Marsellesa"?
2. Quin esdeveniment concret de política exterior incità la composició de la cançó?
3. A continuació apareix un fragment de la lletra de "La Marsellesa", de la qual n'has de fer un comentari fixant-te especialment en a les frases subratllades:

Anem fills de la Pàtria / el dia de la glòria ha arribat / s'alça contra nosaltres / l'estàndard sagnant de la tirania. / No escolteu en els nostres camps / cridar eixos ferotges soldats? / Venen fins nosaltres / a degollar els nostres fills i dones.

A les armes ciutadans! / Formeu els vostres batallons! / Anem, anem / que una sang impura / regui els nostres camps/.

Que vol aquesta horda d'esclaus / de traïdors, de reis conjurats? / Per a qui eixos obstacles indignes, / eixes cadenes preparades des de fa temps? / quin ultratge per nosaltres, francesos! / s'atreveixen a pensar en / tornar-nos a l'antic esclavatge?.

Com ! aquestes cohorts estrangeres / dictarien la llei en les nostres llars. / Com ! aquestes falanges mercenàries / abatrien els nostres orgullosos soldats. / Déu meu! amb les mans encadenades / els nostres fronts es doblarien sota el jou ! / vils dèspotes arribarien a ser els amos del nostre destí !.

Tremoleu, tirans! i vosaltres, pèrfids, / l'oprobi de tots els partits sigueu. / Tremoleu ! els vostres projectes parricides / van a rebre per fi el seu premi ! / Tothom és soldat per a combatre-us, / si ells, els nostres joves herois, cauen / França en produirà de nous / disposats al punt a combatre !. (...)

2.4. Tema 4: Liberalisme i nacionalisme

La *Marxa Radetzky* és una composició orquestral de Johan Strauss el Vell (Viena, 1804-1849). Escrita l'any 1848, porta el n ° 228 de la seva obra. La marxa va ser composta en honor del mariscal de camp Comte Joseph Wenzel Radetzky, que en una sèrie de victòries militars va salvar el poder militar d'Àustria al nord d'Itàlia durant la revolució de 1848. La marxa va assolir gran popularitat com expressió del nacionalisme austríac. Però quan més endavant, el mateix any Radeztky va prendre part en la repressió del moviment revolucionari en Àustria, la marxa va arribar a ser considerada com a símbol reaccionari. Va haver manifestacions contra ell als Estats Alemanys i a més va tenir que enfrontar-se a la seva pàtria amb l'oposició dels liberals.

Giuseppe Verdi (1813-1901), fill d'una família modesta, va poder no sense greus dificultats, estudiar a Milà. Amb l'obra *Nabuco* (opera en quatre actes, segons el llibret de Temistocle Solera i música de Giuseppe Verdi, estrenada a Milà el 9 de març de 1842), assoleix una gran fama tan musical com política, ja que les seues obres es relacionaran amb la lluita per la unificació d'Itàlia i contra la dominació austríaca.

Activitats

1. Per què el mariscal Radetzky va combatre al nord d'Itàlia? Creus que per als austríacs i els italians la "Marxa Radetzky" té la mateixa consideració? Per què?
2. Quin gran moviment polític es produeix a Europa l'any de composició de la "Marxa Radetzky"? Quins són els seus principals components ideològics?
3. La fama de Verdi va ser tan gran que las segles del seu cognom amagaven una consigna política, esbrina quina era i quin significat polític tenia.
4. Fes un comentari des del punt de vista històric de la lletra del famós cor de "Nabuco", considerant que per als italians tenia un significat simbòlic:

(Acte III, escena 2ª). A la vora de l'Eufrates, any 560 aC; hebreus encadenats i dedicats a treballs forçosos canten a cor: "Pensament, vola amb ales daurades, / arriba als prats, als cims on s'exalta / la dolça fragància de la terra. / ¡ Saluda les riberes del Jordà / i les torres derruïdes de Sió! / Ai! la meua pàtria tan bella i perduda! / Ai! quin record tan grat i fatal! / Arpa d'or dels fatídics poetes, / per què pengis en silenci dels salzes? / Reanima en els nostres pits els records, / parla'ns del temps que se'n va anar: / canta un aire de lament cru / al destí de Jerusalem / o que el Senyor t'inspiri un motiu / que infongui virtut al sofrir."

2.5. Tema 5: La música i el moviment obrer

La internacional és l'himne de socialistes i comunistes, el qual va ser interpretat per primera vegada el 1888 en la festa dels treballadors de Lilla. La música va ser composta per Pierre Degeyter i la lletra per Eugène Porttier el 1871.

“Amunt els pobres del món / en peu els esclaus sense pa / alcem-nos tots al crit: /
Visca la Internacional ! / Removem totes les traves que oprimeixen al proletari / canviem
la base del món / assolant l'imperi burgès. / Unim-nos tots / en la lluita final / i que
s'alcen el pobles amb valor / amb la Internacional. / El dia que assolim el triomf / no hi
hauran amos ni esclaus / els odís que enverinin el món / al moment s'extingiran. /
L'home és germà de l'home / tindrà per tant els mateixos drets / la terra serà el paradís
/ i la pàtria de la humanitat.”

A *les barricades* apareix el 1885 quan l'escriptor polonès Waclaw Sicroszewski, empresonat a Varsòvia per la seva militància revolucionària, va escriure el seu poema “Warszawianka” per exaltar el seus ideals de revolució social. La música la va posar Stach Matuszczak. Molt prompte es va popularitzar, sobretot a partir de la revolució de 1905 i la seva aparició als films *El cuirassat Potemkin* (1925), de S. M. Eisenstein, i *La mare* (1926), de V. Pudovkin. A Espanya va arribar durant la Segona República i va ser traduïda pel militant anarquista asturià V. O. Fernández, popularitzant-se de seguida entre els seguidors de la C. N. T. El 1937 la secció de música del Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya publica un *Cançoner Revolucionari Internacional*, on apareix la traducció al català esmentada abans, de la qual no coneixem l'autor.

“Negres tempestes agiten els aires, / núvols sinistres ens ceguen l'esguard, / encara que
us espera la mort més cruenta / contra l'adversari hem de lluitar. / L'única riquesa és la
llibertat / i cal defensar-la amb coratge i amb fe. / Alça la bandera revolucionària / que
sens repòs ens mena al triomf del nostre anhel. (bis) / Dempeus, tot el poble! Tots a la
lluita. / Esfondrem amb fúria la reacció! / A les barricades! A les barricades! / per la
victòria de la Confederació. (bis) “

Un personatge a les nostres contrades que uneix, dins d'uns límits, el moviment obrer i la música va ser Josep Anselm Clavé, el qual unirà la seva afecció musical amb l'interès per millorar la situació de la classe treballadora.

Activitats

1. A quina “Internacional” es refereix la primera cançó? Quin altre símbol d'identificació del moviment obrer crearà i ha perdurat també fins avui? A quin fet relacionat amb la lluita del moviment obrer fa un homenatge aquest segon símbol?
2. Durant quin esdeveniment de la història d'Espanya es farà molt popular la segona cançó? A quina Confederació fa referència la cançó? Què era i quina ideologia tenia l'esmentada Confederació?
3. A la cançó *La Internacional*, assenyalat les frases que fan referència concreta a la lluita contra el capitalisme i la creació d'una nova societat igualitària.
4. A la cançó *A les barricades*, ¿apareixen referències concretes a la lluita del moviment obrer? ¿què és el que cal defensar segons dita cançó?

5. Fes una fitxa sobre Josep Anselm Clavé que arreblegui : a) dades i lloc de naixement i defunció; b) activitats musicals principals; c) la seva relació amb la societat La Fraternitat i la defensa dels treballadors; i d) la seva activitat política: ideologia i càrrecs públics.

2.6. Tema 6: Les grans potències a la segona meitat del segle XIX

Wagner fou un compositor alemany, el qual va tenir una personalitat apassionada, el que farà que tant la seva vida amorosa com ideals polítics estigueren barrejats de fogositat i contradiccions. La seva primera vocació literària li facilitaria la seva dedicació posterior a l'òpera, la qual transformarà decisivament: “No volia arribar al públic mitjançant una simple melodia sinó pel sentiment que aquesta expressava”.

Políticament, el seu liberalisme instintiu i el seu amor per totes les causes populars i revolucionàries el portaran a reclamar la col·laboració del poble al teatre. El 1848 participa activament als moviments revolucionaris a Dresde i, després del fracàs de la insurrecció, fuig a Suïssa, on dissenya la seva tetralogia inspirada a les llegendes alemanyes medievals. Per a representar-les, somnia amb un grandios teatre que podrà construir a Bayreuth gràcies a l'ajuda del rei Lluís II de Baviera. Cap al final de la seva vida manifestarà un nacionalisme i antisemitisme que serà recollit per ideologies posteriors per a considerar-lo un dels seus precedents.

Ací presentem un dels fragments més coneguts de la seva producció: “La cavalcada de les Walkiries”, inclosa en l'òpera *La Walkiria*, que interpreta la Philharmonia Orchestra dirigida per Otto Klemperer.

L'episodi crucial de la història dels Estats Units al segle XIX és la Guerra Civil o **Guerra de Secessió** (1861-1865). Les manifestacions musicals referides al conflicte bèl·lic són abundants, encara que podem trobar dos peces molt populars, una per cada bàndol : “Glory ! Glory ! Hallelujah!” (1861) i “Dixie's Land” (1860), part de les lletres de les quals són reproduïdes més endavant; en la part musical a més d'incloure dues versions d'aquestes cançons, no hem pogut oblidar incloure la molt tendra versió que dels dos temes junts fa Elvis Presley en “An American tragedy”. També el cine des de la seva aparició a finals del segle XIX, s'ha ocupat extensament d'aquest fet, per això ací escoltareu un fragment de la banda sonora de la pel·lícula *Allò que el vent s'endugué* (1939) composta per Max Steiner i ací interpretada per The National Philharmonic Orchestra dirigida per Charles Gerhardt.

Dins les nostres contrades, durant la segona meitat del segle XIX, trobem el cas molt destacat de Francesc Tàrraga i Eixea, concertista i pedagog de guitarra que va fer actuacions als principals escenaris dels Països Catalans, Espanya, França, Itàlia, Gran Bretanya i Alemanya. Les seves aportacions es concentren a millorar la consideració de la guitarra com instrument, eixint dels estrets àmbits anteriors com les tavernes i la creació de peces exclusivament per a la guitarra o l'adaptació d'altres obres de moda al seu instrument.

Activitats

1. Completa el següent paràgraf referit a Wagner:

“..... Wagner va nèixer el a i va morir el a La seva obra principal és la tetralogia titulada, inspirada a les llegendes medievals alemanyes composta per quatre parts: 1^a. ‘.....; 2^a.; 3^a.; i 4^a.

2. Com es deia l'estat on va nèixer Wagner i qui el governava? Com és deia aquest mateix estat quan ell va morir? Qui era el seu cap d'estat i quin era el seu títol i qui era el seu cap del govern i quin era el seu títol?

3. A la lletra de la cançó “Glory ! Glory ! Hallelujah !”, es diu “El cos de John Brown està gitat, formant la seva tomba/ La seva ànima està marxant/ Glòria, glòria, al•leluia / La seva ànima és l'ànima que està marxant / Les estrelles del cel estan mirant bondadosament cap avall / a la tomba del pobre John Brown / Ell se'n ha anat a ser soldat a l'exèrcit del Senyor / La seva ànima està marxant / La motxilla de John Brown està nuada amb la corretja a la seva espatlla / La seva ànima està marxant / Els anyells es reuniran amb ell pel camí / i ells marxaran. / Ells penjaran Jeff Davis d'un arbre / quan ells marxen. (...)” Identifica a quin bàndol pertany i explicant les referències històriques que ho indiquen.

4. Fes el mateix amb la lletra de “Dixie's land”, la qual diu “Tant de bo estigués a la terra del cotó / els vells temps els quals no he oblidat / mira amb nostàlgia el país de Dixie / on vaig nèixer una matinada amb gebre / mira amb nostàlgia el país de Dixie. / Quan més tard estigués a Dixie, hurra, hurra, / a Dixie tindrè el meu lloc per a viure i morir / mira amb nostàlgia el país de Dixie. / (...)”

5. Busca les principals referències vitals i obres creatives de Francesc Tàrraga i Eixea. Investiga a través d'Internet si actualment la seva obra es recorda mitjançant qualsevol activitat anual.

2.7. Tema 7: L'imperialisme i la música

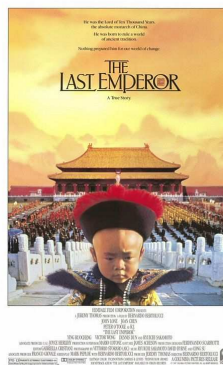
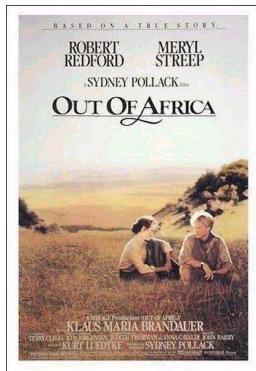
Dins de la música del segle XIX, sempre s'havia considerat que l'òpera *Aida*, de Giuseppe Verdi, s'havia compost per a commemorar la inauguració del Canal de Suez el 1869, encara que realment ho va ser per a la inauguració de l'òpera d'El Caire la nit de Nadal de 1871, a petició del virrei Ismail Bajà.

Encara que l'obra del genial italià està ambientada a l'Egipte faraònic (els amors entre el general Radamés i l'esclava Aida), representa la intromissió de les pautes culturals europees al món islàmic, tot i que acceptades per les classes altes autòctones.

Per altra banda, des de l'aspecte temàtic també podríem parlar de *Madame Butterfly*, amb música de Giacomo Puccini, estrenada el 1904, on es conten els amors entre una noia japonesa que acabarà suïcidant-se, desesperada per la infidelitat del seu espòs, un jove mariner nord-americà que arriba al Japó, el qual no es pren seriosament la relació i pretén emportar-se el fill que va nèixer del seu matrimoni.

D'aquestes dues obres hem escollit el "Vieni, o guerrero vindice" del segon acte de l'òpera *Aida* i l'inici instrumental del primer acte de *Madame Butterfly*.

Hem seleccionat també els temes centrals de dues pel·lícules ambientades clarament dins del món no europeu de finals del segle XIX i principis del XX. La primera és *Memòries d'Àfrica* (*Out of Africa*, 1985), dirigida per Sidney Pollack i interpretada per Meryl Streep i Robert Redford amb el tema central guanyador d'un oscar de John Barry interpretada per The City of Prague Philharmonic; ens conta la vida per Àfrica de l'escriptora danesa Isak Dinesen. La segona és *L'últim emperador* (*The Last Emperor*, 1987), dirigida per Bernardo Bertolucci, amb el tema central també guanyador d'un oscar de David Byrne, interpretat per la Count Down Orchestra. La pel·lícula narra els principals episodis de la vida de l'últim emperador de Xina, Pu Yi.

Activitats

1. Investiga els aspectes principals de la construcció del Canal de Suez: any de començament i acabament, enginyer que va dirigir l'acabament, país que va aportar el capital, principals característiques tècniques (longitud, amplària, profunditat) i punt d'inici i acabament. Quina potència creus que podria eixir molt beneficiada per la construcció d'aquest canal? Per què?
2. Esbrina com van entrar en contacte comercial el Japó i els Estats Units al segle XIX. Va ser de grat o per la força? Per què creus que els Estats Units volien entrar en contacte amb el Japó?
3. Al repartiment d'Àfrica pareix clar que Gran Bretanya va ser la més afavorida, però la construcció del seu imperi colonial tenia dos objectius clars. Quins? Quan els podrà aconseguir definitivament?
4. Xina, encara que formalment independent durant tot el període, es veurà constantment atacada per diferents potències europees i no europees. Quines són aquestes potències i on situaran les diferents zones d'influència? Què són les concessions? Què buscaven les diferents potències a Xina?
5. Dins del context dels Països Catalans, busca la relació entre les últimes possessions espanyoles a Amèrica amb les formes musicals conegudes com havaneres. Continua la recerca relacionant el món antillà amb l'obra de Xavier Montsalvatge.

2.8. Tema 8: La música al voltant de la Primera Guerra Mundial

La Primera Guerra Mundial significarà un trencament brutal de la manera de fer política, fer la guerra, els costums,... del segle XIX. Un trencament semblant dins del món de la música ho suposarà Strawinsky, molt lligat a les avantguardes artístiques. Les seves creacions més originals es signifiquen per un menyspreu de les regles de l'harmonia i per desenvolupar excel·lents combinacions temàtiques. Ací escoltem un fragment del ballet *La Consagració de la Primavera*, estrenat el 1913, interpretat per l'Orquestra Simfònica de Londres dirigida per Claudio Abbado.

A Espanya, gràcies a l'aïllament i l'escàs pes dins l'escenari de la política internacional, a causa del seu endarreriment intern respecte les principals potències europees es mantindrà neutral durant el període del conflicte bèl·lic; pel que fa a la música, tanmateix, apareix un grup d'excel·lents compositors amb una decidida intenció renovadora encara que incorporant el ric i variat folklore popular. Destaca Manuel de Falla, que després de fer l'obligat viatge a París, crearà una sèrie de "ballets" molt coneguts arreu del món. Ací escoltarem "La dansa del final del dia", un fragment d'*El Amor Brujo* (1915-1916) enregistrat a la Sala Maffeiana de Verona per l'Orquestra de Cameristi, dirigits per Diego Dini-Ciacchi.

Activitats

1. Completa:

"..... Strawinsky va nèixer a l'any i va morir a l'any Després de 1910 no va tornar al seu país a causa de la i la, fins 1962. A banda de la seva obra mestra *La Consagració de la Primavera*, també són molt conegudes i també música per a ballet.

2. Quins són, amb Espanya, els altres països europeus que restaran neutrals durant la Primera Guerra Mundial? Espanya va traure beneficis d'aquesta neutralitat? Quins?

3. Qui era el cap de l'estat espanyol durant el període bèl·lic de 1914 a 1918? Algun familiar del cap de l'estat tenia lligams de parentiu amb algun dels caps d'estat que estaven en guerra?

4. Completa: "Manuel de Falla va nèixer el a i va morir el a Primerament estudià a Madrid però el 1907 marxà a on farà amistat amb altres músics com Fauré, Ducas i Els seus "ballets" i les seues produccions orquestrals més conegudes, a banda de *El amor brujo*, són ".....", "....." i ".....".

5. Busca informació sobre la vida i obra del músic català Enric Granados i troba la seua relació amb la Primera Guerra Mundial.

2.9. Tema 9: La música en la Revolució Russa i en la Unió Soviètica

L'escriptor rus Boris Pasternak (1890-1960) va escriure la novel·la *Doktor Zivago*, per a narrar una història d'amor dins del marc històric de la Rússia del final del tsarisme amb la revolució de 1905, la Primera Guerra Mundial, la Revolució de 1917, la Guerra Civil, els períodes de fam del "comunisme de guerra", el període del N.E.P. i la dictadura stalinista; tot i que l'autor va rebre el premi Nobel (1958), el govern comunista va considerar l'obra contrària als ideals comunistes i va obligar l'autor a refusar el premi.

Tot aquest enrenou va provocar que el 1965 es rodà la pel·lícula inspirada en l'obra de Pasternak, d'inferior intensitat dramàtica però molt ben feta. *El Doktor Zivago* va ser dirigida per David Lean i interpretada en els seus principals papers per Omar Sharif (*Doktor Zivago*) i Julie Christie (*Lara*); la música va ser composta per Maurice Jarre, essent "El tema de Lara" la peça més coneguda, que escoltarem ací interpretada per l'orquestra de l'estudi Metro Goldwyn Mayer dirigida pel mateix Maurice Jarre.

Dimitri Shostakovich (1906-1975), és segurament el músic més representatiu del món comunista, en part perquè, tot i la seva alta qualitat, mai va voler abandonar la Unió Soviètica, encara que va rebre algunes vegades crítiques de les altes instàncies del Partit Comunista. La seva obra oscil·la entre la recerca d'un llenguatge original, relacionat amb altres autors occidentals que investigaven noves tendències musicals la qual cosa li crearà problemes com hem dit abans, i la creació d'excel·lents obres musicals lloant al règim comunista pels quals rebrà les més altes distincions de la Unió Soviètica, una vegada mort Stalin, val a dir.

Entre les primeres destaca l'òpera *Lady Macbeth de Mtsenk*, estrenada el 1934. però retirada el 1936, ja que en l'escena 9 de l'acte IV, de la qual escoltarem ací un fragment (amb les veus de Galina Vishnenskaya, Nicolai Gedda i Dimiter Petkov, acompanyants per la London Philharmonic Orchestra i l'Ambrosian Opera Chorus i dirigits per Mstislav Rostropovich), Katherina (*Lady Macbeth*) i Sergei, que han assassinat el marit d'ella, són enviats a Sibèria amb altres presoners: l'escena mostra la realista i moltes vegades satírica descripció musical de violència i sexe que va ofendre els dirigents soviètics. Entre les segones està la Segona Simfonia dedicada a la Revolució d'Octubre, la Tercera Simfonia dedicada al Primer de Maig, la Cinquena Simfonia o la Setena Simfonia anomenada "Leningrad" i dedicada als defensors de la ciutat contra el setge dels nazis durant la Segona Guerra Mundial.

Activitats

1. Busca informació sobre la pel·lícula *Doktor Zivago* i fes un eix cronològic on assenyaless les diferents etapes per les quals travessa la vida del doctor Zivago, afegint en cada període quin era el cap d'estat i quina era la seua ideologia.
2. En un episodi de la novel·la (i és clar de la pel·lícula), el doctor Zivago és obligat a servir com a metge a un escamot de la cavalleria comunista durant la Guerra Civil. L'esmentat escamot tenia dos caps, un era un militar, l'altre el comissari polític. Explica quina funció feia el comissari polític.
3. Shostakovich, va tenir moltes vegades que cenyir-se a l'anomenat *realisme socialista*; busca informació sobre aquesta tendència artística.
4. El gran compositor rus va tenir que sofrir les crítiques d'Andreu Zhdánov (també s'escriu Jdánov), el qual va arribar a dir que "no sabia res de música". Qui era aquest personatge? Per quina qüestió de política exterior serà també conegut?

2.10. Tema 10: La música i el *crac* de 1929

El *jazz* és una varietat de la música popular nord-americana que aparegué al principi del segle XX a l'àrea de Nova Orleans, però es desenvolupà simultàniament en altres punts dels Estats Units. Els orígens són obscurs i cal atribuir-los a la intervenció d'elements dels folklore africà, música religiosa, música de ball de tavernes i bordells, música militar i elements clàssics europeus. Era interpretat per negres, bé que als primers temps sovint ho era pels blancs (alguns cops disfressats de negres). L'emigració de negres cap al nord buscant més i millors treballs, durant els anys 20, farà que les seves manifestacions culturals hi arriben. Per això el jazz adquirirà a partir de 1920 una vitalitat i expansió que el convertiran en la manifestació cultural més vigorosa del poble negre nord-americà. El jazz es veurà beneficiat per l'expansió econòmica dels anys vint, el que permetrà un gran creixement del món del espectacle, amb la qual cosa, el nombre d'orquestrs i de músics es multiplicaran extraordinàriament. Tanmateix la crisi de 1929 tindrà greus repercussions al món del jazz: la majoria de les orquestrs desapareixen i molts músics tenen que guanyar-se la vida d'una altra manera. Com a exemple hem agafat la cançó "When the Saints Go Marching In" interpretada per **Louis Armstrong** i la cançó "Just a Sittin' and a Rockin'" cantada per **Ella Fitzgerald** i interpretada per l'orquestra de **Duke Ellington**.

El musical *Cabaret* (1972), basada en una novel·la i també portada al teatre, va ser dirigida per Bob Fosse, i va ser interpretada als seus primers papers per Liza Minelli, Michael York i Joel Grey. Va guanyar 8 premis Oscar (actriu, actor secundari, director, fotografia, muntatge, so, adaptació musical, decoració). Ambientada al Berlín dels principis dels anys trenta i amb el rerefons de l'ascensió al poder dels nazis, narra la relació entre la cantant Sally Bowles i l'escriptor homosexual anglès Brian. De la seva banda sonora escoltarem ací dues cançons, la molt coneguda i imitada "Cabaret" i la més apropada al tema "Money", les dues interpretades per Liza Minelli i Joel Grey.

Activitats

1. Completa les següents frases: “Louis Armstrong va nèixer a l’any i va morir a l’any Va començar la seva carrera tocant la a l’orquestra de Prompte destacarà tan per la seu habilitat tocant l’instrument com També destacarà com a tan individualment com fet duets amb Ella Fitzgerald.”
2. Els anys vint coneguts com “els feliços anys vint” són els de gran creixement de les bandes de jazz. Saps per què se’ls anomena així?
3. Busca el significat de la paraula “cabaret”. Creus que hi ha relació entre la situació econòmica i el món del espectacle? Quina?
4. La lletra de la cançó “Money” ens diu que “els diners fan al món girar i que si eres ric pots aconseguir-ho tot”. Quina era la situació econòmica de l’Alemanya immediatament després del “crac” del 29?
5. Encara que nascudes a la segona meitat del segle XIX, serà durant la primera meitat del segle XX quan les Bandes de Música coneixeran un gran arrelament social i difusió arreu del País Valencià. Concretament el 1929 es produirà el salt cap a l’exterior quan un grup de bandes valencianes toquin a Barcelona amb motiu de l’Exposició Internacional. Busca informació sobre el seu origen, composició, repertori musical i fenomen social que representen així com anomena les més conegudes.

2.11. Tema 11: El feixisme i la música

La música va ser utilitzada de manera continuada pels règims feixistes (tan a l’Itàlia de Mussolini com l’Alemanya de Hitler), com un mitjà més d’adoctrinar a les masses en la seva fidelitat sense esclat cap el partit únic i el seu cap. Aquesta embranzida propagandística s’adreça, prioritàriament, al jovent, com un component més de l’adoctrinament que estava rebent contínuament des de la seva incorporació a l’escola.

Ací hem incorporat un exemple que apareix a la pel·lícula *Cabaret*, ja comentada al tema anterior, i que es veu perfectament el lligam entre el jovent, pur, sense relació amb allò anterior, amb força, que aglutina la major part dels grups socials, i el moviment feixista que vol assolir eixes mateixes categories. A la pel·lícula la cançó “El demà em pertany” (“Tomorrow Belong to Me”), està cantada per un xic jove vestit amb l’uniforme de les Joventuts Hitlerianes a un bar a l’aire lliure mentre que poc a poc va unint-se la gent del bar fins que acaben cantant quasi tots la cançó.

A l’Espanya dels anys trenta, durant la Segona República apareixerà un partit, “Falange Española de las JONS”, amb clares similituds amb els partits feixistes i nazis (més prop tal vegada al feixisme italià que al nazisme alemany), com a gran part d’Europa, lligat, en part, a l’ascens de Hitler al poder a Alemanya. El seu himne, anomenat “Cara al Sol”, amb música de Juan Tellería i lletra de José Antonio Primo de Rivera, José Mª Alfaro, Agustín de Foxà, Dionisio Ridruejo, Pedro Murlane, Jacinto Miquelerena, Rafael Sánchez Mazas i el marquès de Bolarque, va ser compost al soterrani d’una taverna madrilenya el 3 de desembre de 1935 i utilitzat per primera vegada de manera oficial al míting del cine Europa de Madrid el 2 de febrer de 1936.

Activitats

1. Busca informació sobre les joventuts hitlerianes: quina era la seva funció, com estava organitzat, quines eren les seves activitats. Quines altres organitzacions lligades al partit nazi coneixes i quin espai social comprenien?
2. La lletra de la cançó “El demà em pertany” diu el següent: “El sol sobre el prat és càlid i estienc/ El cérvol corre lliure pel bosc/ Però ens reunim junts per saludar a la tempesta/ El demà em pertany/ La rama del til·ler es verda i plena de fulles / El Rhin dóna el seu or a la mar/ Però en algun lloc la glòria espera ser trobada/ El demà em pertany/ El xiquet al bressol tanca els ulls/ La flor abraça l’abella/ Però prompte dirà un xiuxiueig: / “Cap amunt, alceu-vos, / El demà ens pertany”. Busca les referències a Alemanya, així com a l’esperit de renovació, joventut, èxit i força que volia encarnar el nazisme.
3. Busca informació sobre la “Falange Española y de la JONS”: quan apareix, qui la va fundar, quina era la seva ideologia, quins eren els seus símbols (uniforme, bandera, himne, eslògans), quants diputats obtindrà a les diferents eleccions i quina va ser la seva tàctica política.
4. Un dels creadors del “Cara al Sol” deia que “l’himne havia de ser una cançó alegre, sense odi, però a la vegada de guerra i amor. Farem una estrofa a l’amada, a la guàrdia eterna als estels, a la victòria i a la pau ”. Busca eixes referències a la lletra: “Cara al Sol con la camisa nueva / que tu bordaste de rojo ayer, / me hallará la muerte si me lleva / y no te vuelvo a ver. / Formaré junto a mis compañeros / que hacen guardia sobre los luceros, / imposible el ademán, / y están presentes en nuestro afán. / Si te dicen que caí / me fuí al puesto que tengo allí. / Volverán banderas victoriosas / al paso alegre de la paz / y traerán prendidas cinco rosas: / las flechas de mi haz./ Volverá a reír la primavera, / que por cielo, tierra y mar se espera. / Arriba escuadrones a vencer / que en España empieza a amanecer./España una, / España grande, / España libre / Arriba España./”
5. Tan sota la dictadura del general Primo de Rivera com la posterior del general Franco suposaran un minvament de les activitats relacionades amb la sardana i s’eliminarà tota vessant patriòtica. Per què? Raona la teva resposta i afegeix informació sobre l’origen i sentit social de la sardana. Quina relació familiar tenia el creador del “Cara al Sol” amb el primer dictador que hem anomenat?

2.12. Tema 12: La música de la Segona Guerra Mundial

Una de les cançons més interpretades i conegudes als dos bàndols durant la Segona Guerra Mundial va ser “Lili Marlene”, composta per l’alemany Norbert Schultze amb lletra de Hans Leip l’any 1939 i interpretada per Lale Andersen; el seu to sentimental i de recordatori de l’amant que ha restat a la reraguarda la van fer ràpidament popular, tot i l’oposició de les autoritats nazis que pensaven podia minar la moral dels soldats, a més a més la Gestapo vigilarà a Lale Andersen, esdevinguda una cantant famosa per aquesta cançó, per la seva intenció de fugir a Suïssa. Al bàndol aliat primer els britànics destacats a l’Àfrica del Nord, que sense voler, també escoltaven la música de les emissores alemanyes i després Marlene Dietrich al fugir als Estats Units, la difondran. Curiosament durant l’ocupació nord-americana d’Alemanya, el General Eisenhower va demanar que volia conèixer a Norbert Schultze, “l’únic alemany que va alegrar al món durant la guerra”. Ací escoltarem la versió cantada per Marlene Dietrich.

Durant la Segona Guerra Mundial l'ocupació alemanya al continent europeu va ser contestada cada vegada amb més força pels diferents moviments de resistència que a la reraguarda atacaven els alemanys amb millor o pitjor sort i que molt freqüentment comportaven dures represàlies per part de les forces d'ocupació alemanyes; els moviments de resistència més coneguts van ser el francès, dirigit des de Londres pel general Charles de Gaulle i on van participar molts republicans espanyols fugits de l'Espanya del general Franco a l'acabament de la Guerra Civil Espanyola; el iugoslau, dirigit pels comunistes del general Tito; l'italià, també organitzat principalment pels comunistes i que aconseguiran atrapar i afusellar Mussolini, el qual penjaran pels peus junt a la seva amant a una plaça de Milà; el rus, el txec, el noruec,... Ací escoltarem "O bella ciao!", una cançó popular italiana que es convertirà en un dels més coneguts cants de la resistència.

Tal vegada, a banda de l'holocaust dels camps d'extermini nazi, el fet de la guerra que més impacte va tenir als anys següents fins avui ha estat el llançament de les primeres bombes atòmiques nord-americanes sobre les ciutats d'Hiroshima i Nagasaki a l'agost de 1945: per una banda el coneixement i la por d'una força que utilitzada de forma massiva és capaç de destruir tota la vida sobre la Terra, per altra la superioritat militar que implica la seva possessió. Hem portat per a escoltar la cançó "Enola Gay" del grup OMD (Maniobres Orquestrals a l'Obscuritat).

Activitats

1. De la lletra de la cançó "Lili Marlene" s'han fet 40 versions distintes en 27 idiomes; ací et portem una d'elles. " Sota la llanterna, en front de la caserna/ sé que tu m'esperes, el meu dolç amat bé / i el teu cor al xiuxiuejar / sota el fanal bategant està./ Lili... la meu llum de fe/ Eres tu... Lili Marlene./ Quan arriba un part i dec marxar / sense saber, amada, si podré tornar./ I sé que m'espera sempre fidel / sota el fanal front la caserna. / Lili... la meua llum de fe. / Eres tu ... Lili Marlene./ Si al front em trobi, lluny ¡ai! de tu / sent que les teves passes s'apropen junt a mi / i sé que hi m'esperes tu / junt al fanal... plena de llum. / Lili... el meu dolç bé./ Eres tu... Lili Marlene". Creus que tenien raó les autoritats nazis de titllar la cançó de sentimental? Per què?

2. Al text introductor i estant citats el general Eisenhower i la cantant Marlene Dietrich. Esbrina a banda de general i cantant, quins altres dues ocupacions més importants van tenir aquests dos personatges.

3. La cançó "O bella ciao!", traduïda diu: "Aquest matí, m'he alçat/ adéu bella, adéu bella / oh bella, adéu, adéu, adéu / aquest matí m'he alçat / i he trobat l'invasor/ oh guerriller, porta'm lluny / que em sent morir / i si muir com guerriller / tu em tens de soterrar. / Soterrar al mont / sota l'ombra d'una bella flor. / I les gents que passaran / diran: "Oh, quina bella flor". / Aquesta es la flor del guerriller / mort per la llibertat/". Busca una breu informació sobre el paper futur tan del general Charles de Gaulle com del general Tito. Saps en quina guerra anterior a la Segona Guerra Mundial havia participat el general Tito. Va ser important el paper dels republicans espanyols exiliats a la resistència francesa? Busca algun fet militar important on tingueren una destacada participació així mateix esbrina quin ministre espanyol de la monarquia democràtica de Joan Carles I va ser un destacat membre de la resistència.

4. Saps quina relació tenen les paraules "Enola Gay" amb la bomba atòmica d'Hiroshima? Quina va ser la raó que van donar els nord-americanes per a llançar les bombes atòmiques sobre el Japó?

2.13. Tema 13: La guerra freda

La reconstrucció d'Europa després de la Segona Guerra Mundial, tan material com política i econòmica, va ser molt dura i costosa, sobretot als països del centre d'Europa.

També va ser el període on van començar les divergències entre els antics aliats contra l'Alemanya nazi, els Estats Units i la Unió Soviètica que provocaran ràpidament la definició de la "guerra freda".

Un exemple d'aquest període de reconstrucció, misèria i creixent divisió el tenim a la pel·lícula *El tercer home* (1949), dirigida per l'anglès Carol Reed, amb argument de l'escriptor Graham Greene i interpretada per Orson Wells, Joseph Cotten i Alida Valli; ambientada a la Viena de 1947, ocupada encara per les forces aliades, narra una trama policíaca dins del mercat "negre" de penicil·lina. Aquí escoltarem el tema central original d'Anton Karas.

Un altre esdeveniment que marcarà tota la "guerra freda" i arriba fins avui, són els conflictes entre palestins i jueus. Aquesta barreja de problemes (descolonització, migracions en massa, neteja ètnica, religió -musulmana/jueva-, política internacional) provocaran diferents guerres entre el nou estat d'Israel front els palestins i els estats àrabs del voltant. Una pel·lícula interessant, encara que projectada, sobre el tema és "Èxode" (1960), dirigida per Otto Preminger, adaptació d'una novel·la de Lleó Uris i interpretada per Paul Newman i Eva Marie Sant; és la història del vaixell "Exodus" amb 661 jueus que volen arribar com fora a Israel/Palestina i hi fundar un estat jueu, utilitzant tots els mitjans. El tema musical central de la pel·lícula és obra d'Ernest Gold.

Finalment, les guerres del Vietnam, seran un llarg conflicte, barreja de descolonització traumàtica i guerra "freda", on els Estats Units patiran la primera derrota militar al segle XX front l'exèrcit popular de Vietnam i a la vegada crearan un fort corrent intern als Estats Units, de discrepància amb el seu govern. Són moltes les pel·lícules sobre la guerra del Vietnam, algunes molt interessants ("El caçador", "Apocalypse now", "Platoon"), però hem preferit escollir "Good Morning Vietnam" (1988), dirigida per Barry Levinson i interpretada per Robin Williams, pel seu major contingut musical; hem escollit de la seva banda sonora la cançó "Nowhere to run", interpretada per Martha Reeves and The Vandellas.

Activitats

1. A la pel·lícula *El Tercer home*, les forces de l'ordre estaven compostes per un escamot de quatre soldats de diferents nacionalitats. De quina nacionalitat eren els soldats? per què es produeix açò?
2. Fes un petit "diccionari" de la guerra "freda", esbrinant i explicant almenys deu conceptes de guerra freda, per exemple: guerra "freda", superpotències, estructura bipolar, dissuasió, teló d'acer, I. C. B. M., telèfon roig, coexistència pacífica, desglaç, mur de Berlín.
3. Al conflicte palestí - jueu, tot i que ara pareix impossible, va haver un primer ministre jueu que intentà una solució pacífica i negociada del conflicte, encara que ho pagà amb la seva vida. Intenta esbrinar qui és i fes una breu ressenya del seu intent.
4. Busca les causes de la derrota dels Estats Units al Vietnam, tan pel que fa a l'aspecte militar com al polític.

5. L'himne de les Nacions Unides va ser compost per Pau Casals. Busca informació sobre aquest músic català tan des de la vessant musical com política.

2.14. Tema 14: L'economia mundial des de 1945 i la música

El final de la Segona Guerra Mundial obri un període de gran creixement econòmic a gran part del món, però especialment a les economies dels països occidentals i dins d'aquests als Estats Units, que es caracteritza per el desenvolupament extraordinari de la societat de consum: és l'"American Way of Life".

Productes com els cotxes o els electrodomèstics que abans de la guerra eren objectes de luxe, ara són estris necessaris per a una família. Aquest procés també es veurà accelerat per un altre component, molt important, de la societat de consum capitalista: la publicitat, ajudada pels mitjans de comunicació com la premsa, el cinema, la ràdio i la televisió.

Aquest creixement ininterromput es trencarà amb la segon gran crisi econòmica que sofrirà el capitalisme durant el segle XX: la crisi del 1973, al voltant del creixement ràpid dels preus del petroli.

Tot i que dins del sistema capitalista sorgiran veus de crítica contra aquest creixement derivat del consum en massa, moltes vegades aquests símbols crítics seran engolits pel mateix sistema, explotant-los també, com per exemple, les camisetes amb el rostre del "Che" Guevara o les produccions de l'art Pop.

Un moviment musical i un personatge que simbolitzarien molt bé el que va ser una "rebel·lió" contra el sistema, però que prompte serà engolit per aquest és el "rock and roll" i Elvis Presley. Ací anem a escoltar un dels primers grans èxits d'Elvis Presley, "Jailhouse Rock", escrit i arreglat per Leiber i Stoller i gravat el 1957, i que ràpidament arribarà al número un a les llistes d'èxits americanes i britàniques.

Activitats

1. Busca els orígens del "rock and roll": Quan i en quin país apareix? Per quins altres corrents musicals està influït? Quins són els seus primers intèrprets?
2. Quines zones del món es beneficiaran d'un major creixement econòmic durant els cinquanta i els seixanta?
3. Fes una breu biografia d'Elvis Presley; inclou el seu lloc de naixement i mort, els seus principals èxits, altres activitats a banda de la musical que conreà, el per què del seu èxit i la causa de la seva mort.
4. Esbrina la causa del per què van augmentar dràsticament els preus del petroli durant els anys setanta i principis del vuitanta. És una causa econòmica o política?

2.15. Tema 15: La descolonització i els problemes del Tercer Món

Els anys cinquanta, seixanta i setanta del segle XX, veuran el naixement d'una gran quantitat de nous països als continents d'Àfrica i Àsia, sobretot, però també a Amèrica i Oceania. Són les antigues colònies, les quals per diversos mitjans, acords amb la metròpoli, revoltes armades, pressió internacional, aconseguiran la independència.

Tanmateix, prompte apareixen molts problemes, la majoria heretats del passat colonial o apareixen induïts pel sistema capitalista mundial.

Entre els primers està la no coincidència de les fronteres tradicionals tribals amb les fronteres de la colonització que després es convertiran en els nous països i que tindran funestes conseqüències futures en forma de guerres (recordem només les primerenques de Biafra i Katanga, o les més tardanes però més mortíferes de Rwanda i Burundi).

Entre els segons, el fenomen del “neocolonialisme”, on el menor valor de les matèries primeres front als productes elaborats és crucial.

Els nous països, encara que sense massa èxit, intentaran la formació d'organitzacions internacionals que defensen els seus interessos com el grup dels “no alineats”, encara que seran les diverses organitzacions de l'ONU (Unesco, Unicef, OMS, FAO), les que més lluitaran per la millora de les condicions de vida als nous països.

El concepte de “Tercer Món” apareix dins d'aquest context de denominar a un grup de països que en principi s'allunyen tan del món capitalista occidental encapçalat pels Estats Units, com pel món comunista oriental dirigit per la Unió Soviètica.

La música als nous països, com la resta dels trets d'identitat socials, ha tingut que adaptar-se a la constant i aclaparadora influència del món capitalista, sobretot, o del món comunista. Per això, és molt freqüent que hi aparegui la música de fusió, és a dir, una combinació de ritmes tradicionals indígenes amb la música que ve de fora (pop, “rock”). Com a exemple ací anem a escoltar la cançó “New Africa” del cantant senegalès **Youssou N'Dour**, el qual barreja els ritmes tradicionals del seu país amb la música pop.

Activitats

1. Agafa un mapa mut d'Àfrica i un altre d'Àsia, on estiguin assenyalades les fronteres actuals i amb quatre colors distints, pinta els països que es van independitzar els anys cinquanta, els seixanta, els setanta i els posteriors.
2. Busca informació sobre Youssou N'Dour i les seves circumstàncies: quin tipus de música fa, quan va començar, la influència del món no africà, quan s'independitza Senegal, de quin país era colònia, el seu actual règim polític.
3. Els països del “Tercer Món”, tenen una sèrie de característiques geogràfiques i econòmiques que els defineixen: cerca-les. Què entens per “neocolonialisme”?
4. Una altra música de fusió és el “rai” d'origen algerià. Cerca informació sobre aquest tipus de música, sobretot, la seva relació amb el conflicte intern que està vivint el país nord-africà.

2.16. Tema 16: Els nous moviments socials i la música

Els anys seixanta veuen el començament de les primers protestes serioses contra l'estil de vida capitalista, que tindrà el seu exponent més cridaner al moviment revolucionari del maig del 68, produïts de forma més cridanera a París, però amb reviscolades a diferents llocs, encara que amb característiques diferents, com poden ser Praga, algunes universitats espanyoles, nord-americanes o alemanyes.

És un sentiment múltiple, de fàstic contra el sistema que considerin afavoreix l'alienació de la persona i que no expressa els seus gustos i desigs, però també és una protesta contra el sistema educatiu, excessivament rígid i classista, o també contra l'explotació capitalista dels treballadors. Tanmateix tot açò també serà feroçment crític contra els partits tradicionals, especialment el comunista.

Encara que sense obtenir molts dels objectius obrirà o amplificarà el camí per a noves manifestacions socials com el moviment pacifista, molt lligada al moviment "hippy", el moviment ecologista o el moviment per la igualtat de la dona. També dins una altra vessant, estarà la difusió del coneixement i consum de les drogues (evidentment no ens referim al tabac o l'alcohol, els quals també podem considerar com a drogues).

Tot i que trobem molts solistes i grups que podrien representar aquest canvi social que va afectar sobretot a la població més jove, considerem que el millor representant és **Bob Dylan**, pioner de la cançó protesta i que ha influït d'una manera profunda per la seva forma de cantar així com per les seves lletres i música. Ací anem a escoltar una de les primeres i tal vegada més conegudes cançons "Blowing in the wind" ("Flotant en el vent"), amb lletra i música d'ell mateix, la qual estava inclosa al LP "The freewheeling" de 1962.

Activitats

1. Busca informació sobre les revifades que el moviment de maig del seixanta vuit va tenir a les universitats espanyoles, esbrinant quines eren les seves reivindicacions i comparant-les amb les del moviment parisenc.
2. Fes una fitxa de Bob Dylan on emplenes les següents dades: Noms i cognom, lloc i data de naixement, principals èxits musicals, tipus de música que realitza, altres activitats a banda de la música que ha realitzat i si ha realitzat actuacions a l'Estat Espanyol.
3. Després de llegir la lletra de la cançó "Blowing in the wind", fes un comentari sobre el que tu creus que vol manifestar l'autor, relacionant-la amb el desencís del jovent amb la societat capitalista però també amb la política exterior nord-americana d'aquell moment: "¿Quants camins ha de recórrer un home / abans que li digueu home? / ¿Quants mars ha de solcar el colom blanc / abans de dormir sobre la platja? / ¿Quantes vegades han de volar les bales de canó / abans de ser prohibides per sempre? / La resposta, amic meu, està flotant en el vent, / la resposta està flotant en el vent. / ¿Quantes vegades ha de mirar un home cap a dalt / per a poder veure el cel? / ¿Quantes oïdes ha de tenir un home per a oir plorar a la gent?. / La resposta, amic meu, està flotant en el vent, la resposta està flotant en el vent. / ¿Quants anys pot romandre una muntanya / abans de ser arrossegada al mar? / ¿Quants anys pot viure alguna gent / abans de conèixer la llibertat? / ¿Quantes vegades pot un home girar el cap / fingint no veure res? / La resposta, amic meu, està flotant en el vent, / la resposta està flotant en el vent."

4. Durant els mateixos anys apareix als Països Catalans el fenomen de la “Nova Cançó”. Busca informació sobre què representa tan des del punt de vista musical com polític i analitza més en detall la trajectòria de Raimon, un dels representats més destacats de la mateixa.

2.17. Tema 17: La desaparició del bloc soviètic i la música

L'arribada al poder soviètic de Mikhaïl Gorbtxov posa al descobert els greus problemes interns de la Unió Soviètica, que definitivament portaran a la seva dissolució, així com la caiguda de tots els règims comunistes a l'Europa Oriental.

És la fi de la “guerra freda”; per als pensadors capitalistes més optimistes és el triomf del seu estil de vida sobre el comunisme. De fet, els països de l'Europa Oriental, els que apareixen de la dissolta Unió Soviètica i la mateixa Rússia (hereva de les deixalles del poder soviètic), voldran construir el seu sistema polític i econòmic a la imatge de les nacions capitalistes i amb una democràcia parlamentària.

Un dels aspectes més cridaners serà la desaparició del mur de Berlín, símbol de la “guerra freda” a Europa, el que suposarà la unificació (o simplement una absorció de la R.D.A pobra per la R.F.A. rica) de les dues repúbliques alemanyes (“federal”/capitalista i “democràtica”/comunista) en una nova Alemanya.

Per a tancar aquest curs on hem relacionat Història i Música, hem portat uns fragments de la banda sonora de la pel·lícula “**Good bye Lenin**” (Alemany, 2003), dirigida per Wolfgang Becker, on la banda sonora va ser realitzada per Yann Tiersen i que ací escoltem de la mà de l’“Orchestra Synaxis” dirigida per Stephane Avenas. La pel·lícula conta els esforços de dos fills (xic i xica, junt als seus promesos) per fer creure a sa mare, inconscient per una malaltia poc abans de la caiguda del mur de Berlín, que la “realitat” política no ha canviat.

Activitats

1. Quines són les causes que van provocar una tan ràpida desaparició de tot el bloc soviètic?
2. Fes una petita cronologia dels fets principals: elecció de Mikhaïl Gorbtxov com a secretari general del PCUS, caiguda del mur de Berlín, unificació/absorció d'Alemanya, desaparició de la Unió Soviètica, intent de cop d'estat comunista, prohibició del PCUS, ...
3. Amb relació a la pel·lícula “Good bye Lenin”, creus que totes les persones que vivien als països de l'antic bloc soviètic van rebre amb satisfacció el canvi de règim? Per què?
4. El nou sistema capitalista junt als beneficis també aportarà als nous països tots els seus defectes. Enumera en dues columnes, al teu parèixer, els avantatges i desavantatges dels sistemes capitalistes i comunistes tant des del punt de vista social, econòmic i polític.
5. Durant el final dels vuitanta i tots el noranta s'ha desenvolupat el que s'anomena el “rock català”. Busca informació sobre els principals grups (Sopa de Cabra, Sau, Sangtraït) i analitza la seva importància musical i social.

3. Apèndix: fragments musicals seleccionats

TEMA 1

1. VIVALDI, “La Primavera” de *Les Quatre Estacions*, 3’ 02’’
2. BACH, fragment de *Toccatà i fuga en Re menor*, 2’ 30’’
3. MOZART, “Rondo alla turca” de la *Sonata núm. 11*, 3’ 37’’

TEMA 2

4. BEETHOVEN, fragment de la *Cinquena Simfonia*, 2’ 50’’
5. BEETHOVEN, fragment de la *Novena Simfonia. Himne de l’Alegria*, 3’ 48’’

TEMA 3

6. *La Marsellesa*, 3’ 00’’

TEMA 4

7. STRAUSS, “Marxa Radetzky”, 2’ 12’’
8. VERDI, “Va pensiero” de l’òpera *Nabucco*, 5’ 11’’

TEMA 5

9. *La Internacional*, 2’ 15’’
10. *A les barricades*, 1’ 15’’

TEMA 6

11. WAGNER, “La cavalcada de les Walkiries” de l’òpera *La Walkiria*, 2’ 51’’
12. STEINER, “Tema de Tara” de la pel·lícula *Allò que el vent s’endugué*, 2’ 50’’
13. “Glory, glory, Hallelujah”, 2’ 10’’
14. “Dixie”, 1’ 30’’
15. ELVIS PRESLEY, “An American Tragedy”, 5’ 15’’

TEMA 7

16. VERDI, “Vieni, o guerriero vindice” de l’òpera *Aida*, 2’ 03’’
17. PUCCINI, inici del primer acte de l’òpera *Madame Butterfly*, 1’ 10’’
18. BARRY, tema central de la pel·lícula *Memòries d’Àfrica*, 4’ 25’’
19. BYRNE, tema central de la pel·lícula *L’últim emperador*, 3’ 58’’

TEMA 8

20. STRAVINSKY, fragment de *La Consagració de la Primavera*, 3’ 09’’
21. FALLA, “Danza de final del dia” d’*El amor brujo*, 4’ 03’’

TEMA 9

22. JARRE, “El tema de Lara” de la pel·lícula *Doktor Zivago*, 3’ 00’’
23. SHOSTAKOVICH, fragment de l’òpera *Lady Macbeth de Mtsenk*, 3’ 28’’

TEMA 10

- 24. BLACK, PURRIS, ARMSTRONG, “When the saints go marching in”, cantat per L. Armstrong, 3’ 14’’
- 25. STRAYHORN, ELLINGTON, LEE, GAINES, “Just a sittin’ and a rockin’”, interpretada per Ella Fitzgerald, 3’ 30’’
- 26. KANDER, EBB, “Cabaret”, de la pel·lícula *Cabaret*, interpretada per Liza Minelli, 3’ 31’’
- 27. KANDER, EBB, “Money”, de la pel·lícula *Cabaret*, interpretada per Liza Minelli i Joel Grey, 3’ 02’’

TEMA 11

- 28. KANDER, EBB, “Tomorrow belongs to me” de la pel·lícula *Cabaret*, 3’ 05’’
- 29. PRIMO DE RIVERA, TELLERIA, “Cara al sol”, 3’ 10’’

TEMA 12

- 30. MARLENE DIETRICH, “Lili Marlene”, 3’ 23’’
- 31. “Oh bella ciao”, interpretada per Nico Rio, 2’ 30’’
- 32. OMD, “Enola Gay”, 3’ 32’’

TEMA 13

- 33. KARAS, tema principal de la pel·lícula *El tercer home*, 2’ 55’’
- 34. GOLD, tema principal de la pel·lícula *Exode*, 2’ 05’’
- 35. HOLLAND, DOZIER, HOLLAND jr., “Nowhere to run”, interpretada per Martha Reeves and the Vandellas, 2’ 55’’

TEMA 14

- 36. ELVIS PRESLEY, “Jailhouse rock”, 2’ 28’’

TEMA 15

- 37. YOUSSEU N’DOUR, “New Africa2”, 3’ 44’’

TEMA 16

- 38. BOB DYLAN, “Blowing in the wind”, 2’ 48’’

TEMA 17

- 39. YANN TIERSEN, “Preparations for the last TV fake”, de la pel·lícula *Good bye Lenin*, interpretada per l’orquestra Synaxis, dirigida per Stéphane Avenas, 3’ 08’’.

Bibliografia

- Aviñosa, X. (1999): *Història de la Música Catalana, Valenciana i Balear*, Barcelona, Edicions 62.
- Azcarate, J.M. de, Pérez Sánchez, A.E., Ramírez Domínguez, J.A. (1979): *Historia del Arte*, Madrid, Anaya.
- Cifuentes, J.C. (1995): *El Gran Jazz*, Madrid, El Prado.
- Gili, R. (1984): *El Jazz*, Barcelona, Hogar del Libro.
- Grout, D.J., Palisca, C.V. (2001): *Historia de la música occidental*, Madrid, Alianza Editorial.
- Lack, R. (1999): *La música en el cine*, Madrid, Cátedra.
- Robertson, A., Stevens, D. (1993): *Historia General de la Música*, Madrid, Istmo.
- Sandved, K.B. (1962): *El mundo de la música*, Madrid, Espasa Calpe.
- Scholes, P.A. (1984): *Diccionario Oxford de la Música*, Barcelona, Edhasa.
- Torres, A.M. (1999): *Enciclopedia Espasa del Cine*, Madrid, Espasa Calpe.
- VV.AA. (1994): *Gran Enciclopèdia Catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- Xalabarder, C. (1997): *Enciclopedia de las bandas sonoras*, Barcelona, Ediciones B.